

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет романської філології і перекладу
Кафедра іспанської і новогрецької філології та перекладу

Допущено до захисту

_____ року

Завідувач кафедри

_____ Залєснова О. В.

КУРСОВА РОБОТА

із зіставного мовознавства на тему:

«АРХАЇЗМИ: ВИЗНАЧЕННЯ, ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ І
КЛАСИФІКАЦІЯ»

Студентки 3 курсу групи МЛі 06-21
напряму підготовки 6.020303 Філологія
Переклад (іспанська)
Мирончук Анастасії Валеріївни

Науковий керівник:

доктор філологічних наук,
професор Данилич В. С.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

_____

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АРХАЇЗМІВ.....	5
1.1. Поняття «архаїзм». Його етимологія.....	5
1.2. Класифікація архаїзмів.....	7
Висновки до Розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ АРХАЇЗМІВ У СУЧАСНОМУ	
ІСПАНСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	13
2.1. Аналіз вживання архаїзмів у різних дискурсах.....	13
2.2. Аналіз особливостей перекладу архаїзмів.....	16
Висновки до Розділу 2.....	19
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	21
RESUMEN.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24

ВСТУП

Усім відомий факт, що мова – це динамічна структура, яка постійно розвивається і видозмінюється. З плином часу у кожній мові з'являються нові слова, які входять у масовий вжиток, і які безпосередньо пов'язані з поточними змінами у світі – війни, пандемії, політичні ситуації, культурний розвиток. За рахунок цього частина слів відходить у неактивний вжиток, тобто, стає застарілою. Саме ця категорія слів є архаїзмами.

Актуальність вивчення архаїзмів полягає у тому, щоб зберегти у першу чергу культурну спадщину мови – розуміти етимологію лексики, вивчати період, у який вони з'явилися та з яких причин. Вторинною актуальністю є лінгвістична зацікавленість у дослідженні лексичного пласту мови. Фактично, вони є синонімами загальноновживаних слів, але в силу соціальних, культурних, економічних та політичних змін вони переходять у категорію невживаних слів.

Мета роботи полягає у дослідженні архаїзмів в іспанській та українській мові.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних завдань:

1. Вивчити теоретичні відомості на тему архаїзмів.
2. Класифікувати архаїзми.
3. З'ясувати етимологію іспанських архаїзмів.
4. Проаналізувати вживання архаїзмів в іспанській та українській мовах.
5. Визначити особливості перекладу іспанських архаїзмів українською мовою.

Об'єктом дослідження є архаїзми у іспанській та українській мовах.

Предметом дослідження є лінгвістичні особливості архаїзмів та особливості перекладу іспанських архаїзмів українською мовою.

У даній курсовій роботі ми використали наступні **методи дослідження**: аналіз наукової літератури (для визначення теоретичних засад дослідження сучасних іспанських та українських архаїзмів); лінгвокультурний аналіз (для виявлення впливу національно-культурних чинників на утворення архаїзмів); метод зіставного та порівняльного аналізу (з метою встановлення спільних і відмінних рис іспанських та українських архаїзмів); метод синтезу (для впорядкування інформації).

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АРХАЇЗМІВ

1.1. Поняття «архаїзм». Його етимологія

Загалом, для чіткості розуміння різних аспектів архаїзмів, нам варто розглянути основні положення еволюції мови та той факт, яким чином вона була сформована враховуючи історичні, культурні та технологічні фактори. Не дивлячись на те, що деякі архаїчні слова та вирази продовжують використовуватися в певних контекстах і по наш час, вони все ж вважаються застарілими або навіть неправильними у сучасному повсякденному вживанні.

Для початку дамо визначення поняттю «архаїзм». **Архаїзми** (*arcaísmos*) – це лексичні одиниці (слово або словосполучення), які більше не є загальноживаними, але все ще можуть бути розпізнані та зрозумілі через фактор їх присутності у давній літературі, юридичних документах чи інших історичних текстах [2, 48]. Архаїзми характерні для минулого періоду, що робить їх вивчення особливо важливим для історичної достовірності в певних контекстах.

Архаїзми найчастіше помилково приймають за історизми. **Історизм** – це лексична одиниця (слово або словосполучення), яка позначає явище з минулого [2, 54]. Однак це явище вже пішло з життя суспільства, втратило для нього будь-яку актуальність. Наприклад, *diligencia* (в ісп.), *боярин* (в укр.) [1, 57]. Основною відмінністю історизмів і архаїзмів є те, що архаїзми на відміну від історизмів все ще іноді можуть вживати у наш час. Історизмами ще називають **ізольовані архаїзми** [8, 37].

Слова чи словосполучення, до складу яких входять архаїзми, здебільшого мають стилістичні відмінності: вони відрізняються своїм функціональним, мовним та експресивним забарвленням [5, 22]. Архаїчні синоніми виражають урочистість, пафос, іронію, а також вживаються в наукових працях, офіційно-ділових документах тощо.

Вийти з ужитку може не тільки слово з усіма його відтінками значення, а й окреме значення чи відтінок значення слова. Більшість архаїзмів має свій

початок у культурній або релігійній сфері життя. Серед них варто виділити слова, які досі використовуються, але лише у переносному значенні, у той час як пряме (першочергове) значення вийшло в категорію архаїзмів і вже не вживається. Це в першу чергу стосується релігійної, обрядової та сакральної лексики. Наприклад, переносні значення таких слів в іспанській як *dios, diablo, ángel, bruja, satán, diablillo, bautizar, dedicar, ayunar, incensario, trono, conde, señor* [4, 71]. В українській мові можемо навести наступні приклади таких архаїзмів: *перст, десниця, чадо, глас, худий* [8, 66].

Якщо ж ми говоримо про етимологію поняття архаїзм, то варто зауважити, що слово *архаїзм* походить від грецького слова *archaîkós*, що означає «давній» [5, 38]. Це слово використовувалося для позначення чогось, що належить до минулого, не є частиною сучасного світу. Опишемо два фактори, які зумовили появу архаїзмів (як в іспанській, так і в українській мовах) [1, 87]:

- Екстралінгвістичний;
- мовний (морфологічний, фонетичний).

Якщо ж говорити докладніше про кожен з них, то одразу зазначаємо, що екстралінгвістичний фактор включає в себе зміни у побуті, зміну діяльності, за рахунок чого «випадають» ті чи інші назви предметів, речей, явищ.

Якщо брати до уваги мовний фактор, то його можна умовно поділити на два підфактори [1, 90]: морфологічний та фонетичний. Морфологічний обґрунтований певними морфологічними процесами, тобто своєрідними видозмінами безпосередньо у лексиці. Наприклад, в іспанській мові, слово *alimpiar* «випало» із загального вжитку, а на заміну прийшло слово *limpiar* [4, 86].

Фонетичний процес є дещо менш помітний, адже мова про вимову. Враховуючи фонетичну індивідуальність кожної мови (як і, зокрема, мовців), люди не одразу могли помітити зміни у мовленні.

Тим не менш, багато архаїзмів іспанської мови є відносними. Вони можуть бути архаїзмами у одному чи кількох територіальних варіантах

іспанської мови, а для інших будуть звичайними словами. Таким чином, для сприйняття архаїзмів практично потрібні три точки відліку: часова, просторова та соціальна.

2.2. Класифікація архаїзмів

Архаїзми класифікують за різними ознаками: за ступенем застарілості, причин архаїзації, характеру використання та ін. У цьому підрозділі ми розглянемо класифікацію архаїзмів на основі їхньої функції або призначення в мові, а також класифікацію за мовними процесами: фонетичну, лексичну та граматичну. Перша класифікація за причинами архаїзації та характеру використання [9, 58]:

- Літературні архаїзми: це архаїзми, які використовуються в стилістичних або художніх цілях (у літературі). Прикладами є такі слова, як «*tú*» (*ти*) і «*tú*» (*ви*), які часто використовуються в поезії чи історичній літературі, щоб викликати почуття ностальгії або ж для того, щоб відповідати певному історичному чи літературному стилю.
- Релігійні архаїзми: це архаїзми, які використовуються в релігійних текстах або в релігійних церемоніях. Наприклад, такі слова, як «*tú*» (*твій*) і «*tú*» (*ваши*) у релігійних молитвах і гімнах.
- Юридичні архаїзми: це архаїзми, які використовуються в юридичних документах і процедурах. Деякими прикладами є такі слова, як «*hereinbefore*» та «*forthwith*», які використовуються для передачі відчуття формальності та традицій у юридичній мові.
- Технічні архаїзми: це архаїзми, які використовуються в технічній або науковій сферах. Прикладами є такі слова, як «*peradventure*» та «*betwixt*», які використовуються в стародавніх наукових текстах або в спеціалізованих галузях техніки.

Класифікація архаїзмів за причинами архаїзації та характеру використання дуже важлива, оскільки вона допомагає нам зрозуміти

конкретний контекст, у якому вживаються ці слова. Наприклад, розуміння використання архаїчної мови в релігійних текстах може дати нам уявлення про культурний та історичний контекст цих текстів. Подібним чином розуміння використання архаїчної мови в юридичних документах може допомогти нам зрозуміти розвиток юридичної мови та те, як вона змінювалася з часом [9, 64].

Окремо варто зазначити про стилістичні архаїзми [1, 44]. Це архаїчні терміни або значення слів, які стосуються предметів і понять у теперішній реальності. Вони передають зміст, який можна висловити за допомогою інших загальноживаних термінів. Таким чином, такі архаїзми завершують відповідний синонімічний ряд щодо прав окремих лексичних одиниць, які носії мови вважають застарілими. Це їх стильове забарвлення, і таким чином вони виконують скоріше стилістичну функцію, а не номінативну [7, 56]. Наприклад, *acotado* (багатий), *almazala* (ковдра), *bastimento* (будівля), *cabeza* (розділ книги) [9, 46].

Також існують лексичні одиниці, які були штучно архаїзовані. До них відносяться архаїзми-слова, архаїзми-значення та архаїзми-форми [9, 57]. Архаїзми-слова сприймаються як повністю застаріла одиниця – і саме слово, і його значення. Наприклад: *adarga*, *rabel*, *birlocho*, *zepelin* [9, 59]. Однак варто зауважити, що до цієї категорії слів відносяться також і історизми, але вони не є взаємовиключними. Архаїзми-значення, у свою чергу, є лексико-семантичними архаїзмами. Їх форма є у нинішньому вжитку, але одне зі значень слова є застарілим, враховуючи їх полісемантичність [9, 61]. Щодо архаїзмів-форм, то тут ситуація відрізняється від попередньої за рахунок вимови – форма слова стає архаїчною, вимова змінюється, а значення лишається в активному вжитку. Наприклад: *fermoso* – *hermoso*, *bye* – *buye*, *agora* – *ahora* [9, 63].

До архаїзації лексичних одиниць також призводять морфологічні та фонетичні процеси. Наприклад: *aborrio* – *aborrecimiento*, *calcever* – *encalvecer*, *alimpiar* – *limpiar*, *brigoso* – *brioso* [4, 55]. У окремих випадках також виникає

омонімія, зміна стильового забарвлення, які знижують показники вживання слова і сприяють його архаїзації [4, 57].

Говорячи про фонетичні процеси, варто зазначити, що фонетичні архаїзми – це звуки або способи вимови, які були поширені в минулому, але стали менш поширеними (або зовсім зникли) у наш час. Ці зміни можуть бути пов'язані зі зміною мови, діалектними відмінностями або зміною норм вимови [9, 70]. Яскравим прикладом фонетичних архаїзмів є використання глухого «th» у таких словах як «thing», яке раніше вимовлялося як глухе «f» або «s» у старо- та середньоанглійській мовах [5, 87]. Іншим прикладом також є вимова літери «r» у таких словах, як «bar» і «turn», яка раніше вимовлялася більше в деяких діалектах англійської мови, але тепер вимовляється в інший, більш м'який спосіб, або ж не вимовляється взагалі [5, 88].

Фонетичні архаїзми іноді використовують цілеспрямовано (щоб викликати відчуття ностальгії або згадати певний період часу чи культурний контекст), або нецілеспрямовано (зазвичай, так відбувається у тому випадку, коли мовець не усвідомлює, що його вимова є застарілою) [21, 44]. З огляду на це, фонетичні архаїзми можуть не лише «прикрасити» мову, а й ускладнити спілкування через нерозуміння вимови застарілих слів. Тому для належного вживання архаїзмів у своєму мовленні, важливо як мінімум знати сучасні норми вимови слів і уникати використання архаїчних вимов у середовищі, яке їх може просто не сприйняти і не зрозуміти.

Щодо лексичних архаїзмів, то це слова (чи словосполучення), які були загальноновживаними в минулому, але в наш час вийшли з ужитку, і у цьому випадку справа не у вимові, а у правописі лексичних одиниць [15]. Наприклад: *doquier* – старовинне слово, що означає "скрізь", у сучасній іспанській частіше використовується *dondequiera* [17, 66]; *predicar* – у стандартному сенсі означає "проповідувати", у сучасній іспанській мові це слово часто замінено на *predicar* з уточненням контексту або ж на *dar un sermón* [17, 66]; *merced* – у старій іспанській означало "милість" або "благоволення", а у даний час найчастіше зустрічається в історичних текстах або ж у словосполученні *a su merced* у

значенні "за вашим бажанням" [17, 67]; *hidalgo* – спочатку означало нижче дворянство Іспанії, нині вживається рідко й переважно у історичних чи культурних контекстах [17, 67]; *plebeo* – старовинне позначення "простолюдin", "людина низького походження", що зараз використовується рідко і частіше в історичних текстах або в обговоренні соціальних структур минулого [17, 68].

Однак, зі вживанням лексичних архаїзмів також треба бути обережніше, з тих самих причин, що й з фонетичними архаїзмами. Адже їх вживання створити проблеми у комунікації. У сучасному контексті ці слова чи фрази можуть бути неправильно витлумачені, що призведе до непорозуміння між комунікантами, чи навіть до образи. Тому при вживанні таких архаїзмів важливо враховувати контекст і аудиторію (або співрозмовника).

Якщо ж ми говоримо про граматичний рівень, то варто зауважити, що граматичний архаїзм – це структура речення або порядок слів, які більше не вживаються в більшості діалектів [16, 27]. У цю категорію входять відмінювання дієслів, відмінювання іменників і порядок слів. Наприклад, використання займенника *thou* замість *you* є архаїчною граматичною особливістю, яка була широко поширена в англійській мові, особливо в середні віки та ранній Новий час [19, 17].

Іншими прикладами граматичних архаїзмів є більш часте вживання підрядного способу та вживання застарілих прийменників і сполучників [19, 18]. У деяких формальних або літературних контекстах (таких як юридичні документи, поезія чи релігійні тексти) все ще можна знайти певні архаїчні граматичні структури. Однак у більшості ситуацій використання таких форм у сучасній мові вважається застарілим або навіть некоректним.

Однак деякі автори (зокрема, в художній літературі) можуть навмисно використовувати граматичні архаїзми, щоб викликати у читача почуття ностальгії або підкреслити історичний контекст. Наприклад, такі слова, як *todavía* та *allí* в історичному романі можуть допомогти перенести читача в інший час [16, 26].

До категорії граматичних архаїзмів ми також можемо віднести морфологічні закінчення дієслів, зокрема, вживання закінчення *-ades, -edes, -ides* у дієсловах на *-ar, -er, -ir* у другій особі множини імперативу (наприклад, *hablades* замість *hablad*) [11, 50]. Ці форми були типовими для старої кастильської іспанської. До категорії граматичних архаїзмів ми також можемо віднести форми суб'юнктива, зокрема, використання форми суб'юнктива минулого часу із закінченням *-se* (наприклад, *hablase*) замість більш сучасної форми на *-ra* (*hablara*). Хоча обидві форми все ще активні, закінчення *-se* часто сприймається як більш формальна або старомодна форма [11, 52].

До категорії граматичних архаїзмів ми також можемо віднести особові займенники, зокрема, вживання займенника *vos* замість *tu* як форми ввічливого чи формального звернення у другій особі однини. Зараз це вживання зберігається в деяких регіонах Латинської Америки, але в стандартному іспанському вважається застарілим [10, 95].

До категорії граматичних архаїзмів ми також можемо віднести старі присвійні прикметники та займенники, зокрема, використання слова *vuestro* (ваш) замість *tu* (твій) у неформальних контекстах. У сучасній іспанській мові *vuestro* використовується переважно у формальному спілкуванні чи релігійних текстах [10, 95].

До категорії граматичних архаїзмів ми також можемо віднести форми відносних займенників, зокрема, використання *el cual, la cual, los cuales, las* як відносні займенники замість більш сучасних *que* або *qui*. Ці форми вважаються більш архаїчними та формальними [10, 95].

Висновки до Розділу 1

Вивчивши теоретичний базис, який ми відібрали для даної теми нашого дослідження, та проаналізувавши декілька визначень, ми маємо наступні висновки теоретичного розділу:

1. Аналіз теоретичних джерел показав нам, що архаїзми є важливим компонентом мовної спадщини, що відображає культурні, соціальні та історичні зміни в суспільстві.
2. Лексичні та граматичні архаїзми є ключовими елементами для розуміння літературних текстів та історичних документів, а також для збереження історичної пам'яті та культурної ідентичності.
3. На всіх етапах трансформації лексичного і фразеологічного складу мови вона оновлювалася, поповнювалася новими словами і звільнялася від тих, що втратили зв'язок із дійсністю. Однак не можна забувати, що процес переходу слів в активний і пасивний вокабуляр є динамічним.
4. Неологізми у підсумку стають частиною нейтральної лексики, а історизми та архаїзми здатні відроджуватися в первісному вигляді, або набуваючи нового відтінку, або ж повертаючись у вигляді авторської особливості (зокрема, в літературі).
5. Зі вживанням архаїзмів треба бути обережніше, адже їх вживання створити проблеми у комунікації. У сучасному контексті ці слова чи фрази можуть бути неправильно витлумачені, що призведе до непорозуміння між комунікантами, тому при вживанні архаїзмів важливо враховувати контекст і співрозмовника.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ АРХАЇЗМІВ У СУЧАСНОМУ ІСПАНСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Аналіз вживання архаїзмів у різних дискурсах

У цьому підрозділі ми проаналізуємо слова-архаїзми та словосполучення з архаїзмами у різних сферах людської діяльності, зокрема, в науковій, літературній (художня література) та публіцистичній.

Розпочнемо з наукової літератури. У науковій літературі зазвичай уникають архаїзмів, оскільки вони можуть зробити текст менш зрозумілим і складнішим для розуміння сучасним читачем [16, 59]. Як правило, сучасні наукові статті мають бути лаконічними, точними та доступними для широкої аудиторії, тому архаїчна мова (або ж нагромадження вузькопрофільної лексики) можуть перешкодити досягненню цих цілей.

У юридичній документації та академічних текстах архаїзми можуть застосовуватися для точності вираження певних понять, хоча сучасна тенденція полягає у спрощенні та оновленні мови для кращої зрозумілості. Наприклад, *entelequia* – термін, введений Аристотелем для позначення чогось, що досягло свого кінцевого стану розвитку (наприклад, явище чи процес) [17, 75]. У сучасній іспанській мові це слово можна використовувати у філософських роботах для обговорення концепцій потенціалу та актуалізації. Або ж, можна навести приклад з *fuego* – історичний термін, що означає набір місцевих законів чи привілеїв, характерний для певної території чи групи людей [17, 76]. Хоча в сучасній мові він рідко вживається, в історичних та юридичних текстах цей термін часто трапляється. Ще один приклад – *almena* – термін для позначення зубця на стіні фортеці або замку, який використовувався для захисту під час битв [17, 77]. У сучасній мові він зустрічається переважно у текстах з історії архітектури.

Якщо ж ми говоримо про українську мову, то можемо навести такі приклади як *літопис* (історичний термін, означає хроніку), *віче* (давні

громадські збори), *мандрига* (застаріла назва подорожі), *словесність* (старий термін, означає літературну писемність) [12, 33].

Загалом, наукова література надає перевагу ясності та доступності, та поступається перед історичною точністю та лінгвістичними умовностями. Тому сучасні наукові твори частіше використовують сучасну лексику та уникають архаїчних термінів, наскільки це можливо.

Наступним дискурсом для аналізу обираємо літературний (художній). Вже було зазначено, що у художній літературі архаїзми та історизми зустрічаються частіше за все, адже простір для творчості та слововираження тут набагато ширший ніж, наприклад, науковий дискурс. Автор користується усіма можливими способами щоб передати певну атмосферу, особливості історичної доби, щоб занурити читача у те культурне середовище та максимально наблизити його до свого задуму, особливо якщо це стосується опису минулих подій.

Наприклад, у романі, дія якого відбувається в Середньовіччі, можуть використовуватися архаїчні займенники, такі як «tú» і «tu», а також стародавні дієслівні форми, такі як «has» і «te», щоб надати діалогу більш автентичного відчуття [19, 41]. Подібним чином історія, дія якої відбувається на Старому Заході Америки, може включати регіональні діалекти та жаргонізми того періоду, щоб передати відчуття місця та часу. Також можна навести наступні приклади [17, 70]: *Don/Dña* (формальні титули поваги, які використовувалися в Середньовіччі та Ренесансі), *hidalgo* (середньовічний термін, що означає члена нижчого дворянства в Іспанії), *merced* (означає "милість" або "благодать"), *vuestra merced* (застаріла форма звернення), *fidalgo* (один з варіантів слова *hidalgo*, що також означає нижчу верству дворянства), *cuitado* (означає "стражденний" або "нещасний"), *esposo/esposa* (у класичному іспанському ці терміни означали "чоловік/дружина", але також використовувалися для позначення "наречена" та "наречений" у контексті одруження), *albricias* (використовується для позначення винагороди за звістку чи новину).

Якщо ж ми говоримо про українські архаїзми у художній літературі, то їх було (і досі створюються) дуже велика кількість. Наприклад [12, 38]: *did* (сучасне значення слова залишається «дідусь», але в історичному контексті це слово також могло означати старійшину громади), *меч* (старовинна зброя, яка часто згадується в історичних і фольклорних текстах), *лад* (у староукраїнській мові використовувався у значенні «порядок», «злагода»), *віщий* (прикметник, що походить від слова «віщати» (передбачати)), *князь* (титул правителя у Київській Русі та пізніше), *челядь* (у староукраїнській мові це слово означало слуг чи робітників на маєток).

При вдалому використанні архаїзмів, вони можуть додати історії глибини та насиченості, створюючи відчуття часу та місця, яке ніби переносить читача в інший світ. Однак письменники та поети мають бути обережними у їх вживанні, оскільки це може погіршити якість твору в контексті нерозуміння [16]. Важливо не перенасичувати свої твори архаїзмами, щоб не змушувати читача сидіти зі словником впродовж читання. Присутність архаїзмів у художній літературі вимагає тонкого балансу між автентичністю та доступністю.

Наступний дискурс – публіцистичний. У публіцистичній літературі архаїзми зазвичай не вживають, оскільки мета журналістики це чітко, зрозуміло та доступно подати інформацію. Публіцистика розрахована на широку аудиторію, включаючи людей, які можуть бути не знайомі зі спеціальною термінологією чи історичними лінгвістичними умовностями.

Використання архаїзмів у журналістиці може ускладнити розуміння тексту аудиторією та потенційно відштовхнути читачів, які не знайомі з давніми формами вираження. Тому журналісти прагнуть використовувати сучасну лексику, зокрема, неологізми, і уникати архаїчних термінів [11, 69]. Наприклад [17, 74]: *alteza* (титул, що зазвичай належить членам королівської родини), *vueso* (архаїчна форма присвійного займенника (ваш)), *desdichado* (означає "нешасний", "бідний"), *caballero* (в середні віки означало "лицар", а в сучасній публіцистиці може використовуватися для опису людини

благородної поведінки), *escudero* (у середньовіччі означало слугу чи супровідного лицаря, у сучасних текстах можна використовувати в іронічному значенні чи стилізації під старовину), *trovar* (старовинне слово, що означає "вигадувати вірші" або "співати пісні"), *mesnada* (історичний термін, що означає групу озброєних прихильників чи військові збори), *pregonar* (означає "оголошувати" або "проповідувати").

Проте в певних контекстах можуть бути винятки, особливо коли йдеться про історичні події чи культурні традиції. У таких випадках може бути доречним використовувати архаїчні терміни чи фрази, щоб точно відобразити оригінальний контекст історії, про яку розповідається. Наприклад, журналіст, який розповідає про ярмарок епохи Відродження, може використовувати архаїзми, щоб описати костюми та дії на цьому заході більш детально.

Якщо ж ми говоримо про українську публіцистику, то можна тут навести наступні приклади [12, 38]: *панщина* (історичний термін, що описує працю селян на землях поміщика без оплати), *кобзар* (у староукраїнській мові означає мандрівного музиканта, який виконує пісні під акомпанемент кобзи), *шляхта* (в історичному контексті означало нижче дворянство у Речі Посполитій), *гетьман* (титул військового та політичного лідера в Україні за часів Козацької держави), *боярин* (архаїчне позначення члена вищого соціального класу в Київській Русі та пізніше).

Авторам у публіцистичній сфері також варто бути обережніше зі вживанням архаїзмів у своїх статтях, нехай не настільки, як науковцям та академікам, але все ж не варто перенасичувати архаїзмами свої тексти.

2.2. Аналіз особливостей перекладу архаїзмів

Переклад архаїзмів (та історизмів) вимагає пошуку насамперед національних корелятивів, а вже потім транскрипцій. При перекладі дуже важливо уникати авторських виразів чи афоризмів, характерних для митців пізніших періодів [20, 57].

Основні проблеми при перекладі починаються з використання етнонаціональних реалій, переклад яких зазвичай потребує коментарів – навіть посттекстуальних – не лише перекладача, а й редактора (якщо ми про писемність). Часова стилізація, а саме, вживання старомодних слів і, насамперед, синтаксичних конструкцій, показує ступінь перекладацької майстерності. При перекладі необхідно враховувати наступні умови [13, 44]:

- соціальна дійсність далекої епохи, яка відображена у тексті такою, якою вона була (ідеї, мораль, менталітет, погляди);
- явища і події, відображені у тексті, (тобто період, яким його бачив автор і відтворив в оригіналі відповідно до своїх задумів);
- стан мови, який виявляє найхарактерніші риси часу першотворення. Дотримання цього принципу спонукає перекладача максимально повно відтворювати зовнішні характеристики історичного твору (через мову, стиль, колір, історизми, архаїзми тощо).

Авторський стиль має передаватись в перекладі відповідними лексико-граматичними засобами, відповідними словами та конструкціями.

Архаїзм – це слово, яке позначає відповідний референт для даної мовної спільноти, але характеризується відособленістю його фонетикографічної, морфологічної, словотвірної чи лексико-семантичної форми щодо фону сучасної мовної системи. Архаїзми залежно від того, чи застаріли вони в усіх значеннях як окремі звукові комплекси чи лише в окремих із них, поділяються на лексичні та семантичні.

Наведемо приклад з перекладом словосполучення-архаїзмів, які описують вже неіснуючі професії та описують вже неіснуючі предмети [17, 86]: *fumar como un carretero* – «палити, як биндюжник», *acabar como el rosario de la aurora* – «закінчитись, як нічна молитва зі зверненням до Божої Матері» (дослівно, означає «закінчитись нічим»), *más feo que un sombrero de jipijapa* – «огидніше, ніж шляпа з рослинних волокон» (дослівно), *hablar mas que Castelar en el Congreso* – «розмовляти більше, ніж Кастелар у Конгресі»

(описує людину, яка раніше була відомою, але зараз про неї вже ніхто не знає), *viajar mas que el baul de la Piquer* – «подорожувати більше, ніж валіза Пікера» (знову опис особи, яка була відома раніше, але зараз вже ніхто не знає про неї»).

Переклад архаїзмів як в українській, так і в іспанській мовах завжди відтворювала науковий інтерес і привертала увагу дослідників. Архаїзми можуть непогано поєднуватись між собою у лексичній структурі. Для вираження багатьох понять і цінностей у мові не існує простих слів, а лише ідіоматичні вирази (наприклад, *echar de menos* в іспанській мові – «прикусити язика» в українській) [17, 89; 12, 43]. Багато архаїзмів займають місце у лексичній парадигмі пліч-о-пліч з іншими монолексичними лексемами.

Загалом, при перекладі архаїзмів важливо враховувати наступні фактори [13, 48]:

- Розуміння контексту, в якому архаїзм використовується в оригінальному тексті, є критично важливим. Це може містити історичний період, соціальний і культурний фон, і навіть конкретні обставини, у яких слово вживається. Таке розуміння допоможе вибрати найкращий український еквівалент або стратегію перекладу (якщо мова про переклад з іспанської на українську мову).
- Архаїзми можуть виконувати різні функції, такі як створення атмосфери, стилізація під певну епоху чи вираз певних культурних ідентичностей. Визначення функції архаїзму допоможе вирішити, чи слід шукати прямий лексичний еквівалент, використовувати аналогічний український архаїзм чи замінити його на сучасніший термін.
- Необхідно шукати українські слова чи фрази, які точно відповідають лексичним та семантичним характеристикам іспанського архаїзму. Якщо прямого еквівалента немає, важливо

вибрати такий варіант, який передавав вихідне значення максимально точно і зберіг би стилістичні особливості тексту.

- Іноді прямий переклад архаїзму не передає культурних нюансів, властивих оригіналу. У таких випадках може знадобитися адаптація чи еквівалентний переклад, щоб зробити текст більш зрозумілим та близьким українському читачеві, зберігаючи при цьому дух та стиль вихідного твору.
- Врахування аудиторії, для якої призначений переклад, допоможе визначити рівень адаптації архаїзмів. Наприклад, для академічного тексту може знадобитися більш консервативний підхід до перекладу, що зберігає історичні та стилістичні особливості, тоді як для більш широкої публіки може бути більш доступна мова.

Переклад архаїзмів також вимагає від перекладача креативності та гнучкості у виборі стратегій перекладу, використання аналогів або повної адаптація тексту для цільової аудиторії.

Таким чином, можемо стверджувати, що переклад архаїзмів не є простим лінгвістичним завданням. Це складний процес, який відіграє ключову роль у міжкультурній комунікації та передачі культурної спадщини. Успіх у цій галузі залежить від глибини розуміння перекладачем усіх аспектів вихідної та цільової мов, а також від його здатності адаптувати тексти таким чином, щоб вони резонували із реципієнтом, зберігаючи при цьому свою оригінальну значимість.

Висновки до Розділу 2

Проаналізувавши вживання архаїзмів у різних сферах комунікації, а також проаналізувавши особливості перекладу архаїзмів, ми дійшли наступних висновків:

1. Основу будь-якої мови становлять активний і пасивний вокабуляри. До пасивної лексики відносять як неологізми, що ще не прижилися в мові, так і архаїзми.
2. Науковий дискурс намагається уникати вживання архаїзмів у своїх текстах, адже це може завадити процесу сприйняття тексту читачем, особливо якщо текст перенаситити архаїзмами. Таким чином можна змусити читача сидіти над текстом зі словником, але тоді такий текст не можна вважати релевантним та затребуваним.
3. Художній і публіцистичний дискурси беруть у свій вжиток архаїзми більш активно, адже у них є більш широке поле для експерименту і творчості: передати настрій епохи, про яку пишуть, занурити читача у культурне середовище періоду, який описується, додати деталей за допомогою архаїзмів. На все це у авторів художнього і публіцистичного дискурсу є трохи більше прав і можливостей, але для них також важливо не зловживати цим, щоб їхні тексти лишались адекватними для сприйняття читачем.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Архаїзми показують нам, що з плином часу мова змінюється. Оскільки нові слова (неологізми) замінюють архаїзми, ми забуваємо слова, які колись використовували. Цікавим фактом є те, що ми можемо використовувати архаїчну мову для багатьох цілей, наприклад, щоб звучати більш офіційно, авторитетно чи мудро. Тим часом архаїчна мова продовжує жити в наших найконсервативніших сферах діяльності, і це надає їй особливого значення.

Ми визначили, що архаїзми поділяються на: лексичні, граматичні, морфологічні, фонетичні та семантичні.

Друга класифікація, яку ми розглянули – лінгвістична, функціональна, семантична та стилістична. Об'єктом дослідження став феномен концепту архаїзмів, які використовуються для показу характеристики кожної класифікації. І в останньому розділі ми розібрали вживання застарілих слів у науковому, художньому та публіцистичному дискурсах.

Архаїзмами можуть бути слова, вирази чи фрази, які колись були широко вживані в мові, але вийшли з ужитку. Їх можна знайти в літературі, в історичних документах і навіть у повсякденному житті.

По-перше, архаїзми можуть надати інформацію про історію та еволюцію мови. Вивчаючи архаїчні слова та фрази, лінгвісти можуть спостерігати за розвитком мови з часом і визначити впливи, які її сформували.

Архаїзми можна використовувати для створення почуття ностальгії або історичної точності в літературі чи інших засобах масової інформації. Письменники можуть використовувати архаїчну мову, щоб згадати певну епоху або надати своїм творам відчуття історичної точності.

Але у всьому цьому є один важливий момент – архаїзми можуть як прикрасити мову, так і заплутати сучасних читачів. Якщо людина не знайома з архаїзмами, вона може неправильно витлумачити значення слова чи фрази. Це може становити особливий виклик для перекладачів, які мають балансувати між потребою в точності та необхідністю зробити текст

доступним для сучасного читача, і це загалом може викликати комунікативну невдачу.

Розглянувши у другому розділі особливості перекладу архаїзмів, ми робимо висновок, що при перекладі архаїзмів треба відчувати лінгвістичні розбіжності, відстань культур між мовою оригіналу і мовою, на яку відбувається переклад. Розбіжність у сприйнятті між двома різними народами, різні шляхи, за допомогою яких вони пояснюють явища оточуючого світу, і є найголовнішими принципами, якими повинен керуватися перекладач, тому що люди сприймають світ і з'ясовують його через образи.

RESUMEN

El estudio sobre el tema "**Arcaísmos: definición, características y clasificación**" está dedicado al estudio de los rasgos característicos y clasificación de los arcaísmos y su análisis comparativo en las lenguas española y ucraniana.

El trabajo final consta de una introducción, dos capítulos, conclusiones de cada uno de ellos, conclusiones generales, una lista de referencias y un resumen.

El primer capítulo "**Base teórica del estudio de los arcaísmos**" examina las principales disposiciones del concepto de arcaísmos, su clasificación y la etimología del concepto.

El segundo capítulo "**Estudio de los arcaísmos en el discurso español contemporáneo**" es un estudio práctico. Presenta un análisis de las combinaciones de palabras con arcaísmos en diversos discursos y un análisis de las peculiaridades de la traducción de los arcaísmos españoles al ucraniano.

Palabras clave: *arcaísmos, etimología, lingüística comparada, morfología, fonética.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдученко, Г. М. (1999). Історизми та архаїзми як основні виражальні засоби історичної стилізації. Вид-во НПУ ім. МП Драгоманова.
2. Кочерган, М. П. (1999). Загальне мовознавство. Київ: Академія.
3. Ласінська Т. А. (2011). Переклад архаїзованої групи дієслів. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи.
4. Мариненко П. І. (2005). Словоскладання як один із шляхів поповнення лексичного складу сучасної іспанської мови. Проблеми семантики слова, речення та тексту: Збірник наукових праць. КНЛУ. Київ: Видавничий центр КНЛУ. Вип. 13.
5. Олейнікова, Г. (2021). Історичні аспекти розвитку архаїзмів у англійській мові. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, (52).
6. Панько Т. І. (1994). Українське термінознавство. Львів: Світ.
7. Помірко Р. С. (1987). Демінутивність/аугментативність як засіб експресивності іспанської мови. Іноземна філологія. Вип. 88.
8. Тараненко О. (1973). СУЛМ. Лексика і фразеологія. Київ. Стилїстика.
9. Ткаченко Л. Л. (2011). Лексикологія іспанської мови: Курс лекцій для студентів III курсу напрямку підготовки: 6.020303. Філологія. Мова та література (іспанська, англійська) денної форми навчання. Херсон: Видавництво РВВ «Колос» ХДАУ.
10. Almela Pérez, R. (1999). Procedimientos de formación de palabras en español. Barcelona: Ariel Prácticum.
11. Alvar Ezquerro M. (1983). El acortamiento de palabras. Diccionario de siglas y abreviaturas. Madrid: Alhambra.
12. Arcaísmos. (1977). Enciclopedia Soviética Ucraniana.
13. Calles Vales J., Bermejo Meléndez B. (2001). Jergas, argot y modismos. Madrid: LIBSA.

14. Casado Velarde, M. (1985). Tendencias en el léxico español actual. Madrid: Coloquio.
15. Diccionario de la lengua Española y de nombres propios. (2005). Ediciones Océano.
16. García-Brazales C. J., Ramírez Ovelar J. A. (2009). Lengua y Literatura. Madrid: Estrelle Talavera.
17. Glosario de arcaísmos. (2024). Retrieved from: <https://historicas.unam.mx/publicaciones/publicadigital/monarquia/volumen/07/miv7042.pdf>
18. Lázaro Carreter F. (2008). Diccionario de términos lingüísticos. Madrid: Cremos.
19. Ludwig Kl.-D. Arcaísmos y (k)ein Woerterbuch. Teoría lingüística y práctica lexicográfica.
20. Ornstein J. The Archaic and the Modern in the Spanish of New Mexico. DOI:10.2307/333563
21. Rodríguez, C. (2020). Neologismos y arcaísmos.